

perior aliqua sibi reservare, in quibus iudicium inferiori non committat: alias de quolibet potest simplex sacerdos absolvere, habens jurisdictionem. Sunt autem *quinque* casus, in quibus oportet, quod simplex sacerdos poenitentem ad superiorem remittat: *primus* est, quando est sollemnis poenitentia imponenda, quia ejus minister proprius est episcopus; *secundus* est de excommunicatis, quando inferior sacerdos non potest absolvere, utpote quando est a superiore excommunicatus; *tertius*, quando invenit irregularitatem contractam, pro cuius dispensatione debet ad superiorem remittere; *quartus* de incendiariis; *quintus*, quando est consuetudo in aliquo episcopatu, quod enormia crimina ad terrorem reserventur episcopo, quia consuetudo dat, vel aufert in talibus potestatem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in tali casu nec sacerdos debet audire confessionem mulieris, cum qua peccavit, de illo peccato, sed debet ad alium mittere, nec illa debet ei confiteri, sed debet petere licentiam ad alium eundi, vel ad superiorem recurrere, si ille licentiam denegaret, tum propter periculum, tum quia est minor verecundia: si tamen absolveret, absoluta esset. Quod enim Augustinus dicit, quod non debeat esse in eodem crimine, intelligendum est secundum congruitatem, non secundum necessitatem sacramenti.

AD SECUNDUM dicendum, quod poenitentia ab omnibus defectibus culpae liberat, non autem ab omnibus defectibus poenae, quia adhuc post peractam poenitentiam de homicidio aliquis remanet irregularis: unde sacerdos potest de crimine absolvere, et pro poena amovenda debet ad superiorem remittere, nisi in excommunicatione, quia absolutio ab ipsa debet praecedere absolutionem a peccato; quia quamdiu aliquis est excommunicatus, non potest recipere aliquod Ecclesiae sacramentum.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procedit quantum ad haec, in quibus sibi superiores potestatem jurisdictionis reservant.

ARTICULUS III.

80

UTRUM ALIQUIS UTI POSSIT CLAVIBUS IN SUUM SUPERIOREM.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod aliquis non possit uti clavibus in suum superiorem: actus enim sacramentalis quilibet requirit propriam materiam: sed propria materia usus clavium est persona subjecta, ut dictum est (*q. praec. art. 6.*); ergo in eo, qui non est subditus, non potest clavibus sacerdos uti.

2. PRAETEREA. Ecclesia militans imitatur triumphantem: sed in coelesti Ecclesia inferior angelus nunquam purgat, aut illuminat, aut perficit superiorem; ergo nec aliquis inferior sacerdos potest uti actione hierarchica, quae est per absolutionem, in superiorem.

3. PRAETEREA. Iudicium poenitentiae debet esse ordinatius, quam iudicium exterioris fori: sed in exteriori foro inferior non potest excommunicare, aut absolvere superiorem; ergo videtur, quod nec in foro poenitentiali.

SED CONTRA. Superior praelatus etiam circumdatus est infirmitate, et contingit ipsum peccare: sed remedium contra peccatum est potestas clavium; ergo cum ipse non possit in seipsum clave uti, quia non potest esse simul iudex, et reus, videtur quod possit inferior in ipsum clavium potestate uti.

Praeterea. Absolutio, quae fit per virtutem clavium, ordinatur ad perceptionem Eucharistiae: sed inferior potest superiori Eucharistiam dispensare, si petat; ergo et clavium potestate in ipsum uti, si se ei subjecerit.

RESPONDEO dicendum, quod potestas clavium, quantum est de se, extendit se ad omnes, ut dictum est (*art. praec.*): sed quod in aliquem sacerdos non possit potestate clavium uti, contingit ex hoc, quod ejus potestas est ad aliquos specialiter limitata: unde ille qui limitavit, potest extendere in quem voluerit: et propter hoc etiam potestatem ei dare potest in seipsum, quamvis ipse in seipsum uti clavium potestate non possit, quia potestas clavium requirit pro materia aliquem subjectum, et ita alium; sibi ipsi enim aliquis subjectus esse non potest.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quamvis episcopus, quem simplex sacerdos absolvit, sit superior eo simpliciter, est tamen inferior eo, in quantum ei se ut peccatorem subjicit.

AD SECUNDUM dicendum, quod in angelis non potest accidere aliquis defectus, ratione cuius inferioribus suis superiores subdantur, sicut accidit in hominibus; et ideo non est simile.

AD TERTIUM dicendum, quod iudicium exterius est secundum homines, sed iudicium confessionis est quoad Deum, apud quem aliquis redditur minor ex hoc quod peccat, non autem apud hominum praelationes: et ideo in exteriori iudicio sicut nullus in seipsum sententiam dare potest excommunicationis, ita nec alteri committere, ut se excommunicet: sed in foro conscientiae potest alteri committere suam absolutionem, qua ipse uti non possit. Vel dicendum, quod absolutio in foro confessionis est principaliter potestatis clavium, et ex consequenti respicit jurisdictionem; sed excommunicatio respicit totaliter jurisdictionem. Quantum autem ad potestatem ordinis omnes sunt aequales, non autem quantum ad jurisdictionem; et ideo non est simile.

QUAESTIO XXI.

DE EXCOMMUNICATIONIS DEFINITIONE, CONGRUITATE, ET CAUSA,
IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Consequenter videndum est de excommunicatione; de qua *primo* considerandum est de definitione excommunicationis, et congruitate, et causa: *secundo* de eo qui potest excommunicare, et excommunicari: *tertio* de participatione cum excommunicatis: *quarto* de absolutione ab excommunicatione.

Circa primum quaeruntur quatuor.

Primo. Utrum convenienter excommunicatio definiatur.

Secundo. Utrum Ecclesia debeat aliquem excommunicare.

Tertio. Utrum aliquis pro aliquo temporali damno sit excommunicandus.

Quarto. Utrum excommunicatio injuste lata aliquem effectum habeat.

dummodo jurisdictionem habeant in foro contentioso, possunt excommunicare.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quamvis non habeant clavem ordinis, habent tamen clavem jurisdictionis.

AD SECUNDUM dicendum, quod ista duo se habent sicut excedentia, et excessa; et ideo alicui competit unum, cui non competit aliud.

ARTICULUS III.

87

UTRUM EXCOMMUNICATUS, VEL SUSPENSUS
POSSIT ALIUM EXCOMMUNICARE.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod excommunicatus, vel suspensus possit alium excommunicare: ille enim, qui est excommunicatus, vel suspensus, neque ordinem, neque jurisdictionem amittit, quia neque reordinatur, cum absolvitur, neque cura iterum ei committitur: sed excommunicatio non requirit nisi ordinem, vel jurisdictionem; ergo etiam excommunicatus, vel suspensus excommunicare potest.

2. PRAETEREA. Majus est conficere corpus Christi, quam excommunicare: sed tales conficere possunt; ergo et excommunicare.

SED CONTRA. Ligatus corporaliter non potest alium ligare: sed vinculum spirituale est fortius, quam corporale; ergo excommunicatus non potest alium excommunicare, cum excommunicatio sit vinculum spirituale.

RESPONDEO dicendum, quod usus jurisdictionis est in comparatione ad alium hominem; et ideo cum omnis excommunicatus a communione fidelium separetur, quilibet excommunicatus usu jurisdictionis privatur: et quia excommunicatio est jurisdictionis, ideo excommunicatus excommunicare non potest; et eadem ratio est de suspensio a jurisdictione. Si enim sit suspensus ab ordine tantum, tunc non potest ea quae sunt ordinis, sed potest ea quae sunt jurisdictionis: et e contra si sit suspensus a jurisdictione, et non ab ordine, non potest ea quae sunt jurisdictionis, sed potest ea quae sunt ordinis: si autem ab utroque, tunc neutrum potest.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quamvis excommunicatus, vel suspensus non amittat jurisdictionem, amittit tamen jurisdictionis usum.

AD SECUNDUM dicendum, quod conficere consequitur potestatem characteris, qui indelebilis est; et ideo homo ex quo characterem ordinis habet semper potest conficere, licet non semper ei liceat: secus autem de excommunicatione, quae jurisdictionem sequitur, quae auferri potest, et ligari.

ARTICULUS IV.

88

UTRUM ALIQUIS SEIPSUM, VEL AEQUALEM, VEL SUPERIOREM
EXCOMMUNICARE POSSIT.

(S. Thom. 4. Dist. 18. q. 1. art. 3. q. 1. et seq.).

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod aliquis possit seipsum, vel aequalem, vel superiorem excommunicare, quia angelus Dei major erat Paulo, Matth. 11.: *Qui minor est in regno coelorum, major est illo, quo nemo*

inter natos mulierum major: sed Paulus excommunicavit angelum de coelo, ut patet Galat. 1.; ergo homo potest superiorem excommunicare.

2. PRAETEREA. Sacerdos aliquando excommunicat in generali pro furto, vel pro aliquo hujusmodi: sed potest contingere, quod ipsemet fecit, vel superior, aut aequalis; ergo aliquis potest se, vel aequalem, vel superiorem excommunicare.

3. PRAETEREA. Aliquis potest superiorem absolvere in foro poenitentiali, vel aequalem, sicut cum episcopi suis subditis confitentur, et cum unus sacerdos alteri venialia confitetur; ergo videtur, quod etiam excommunicare aliquis superiorem, vel aequalem possit.

SED CONTRA. Excommunicatio est actus jurisdictionis: sed aliquis non habet in se jurisdictionem, quia in eadem causa non potest quis esse iudex, et reus, nec iterum in superiorem, vel aequalem; ergo non potest aliquis superiorem, vel aequalem, aut se excommunicare.

RESPONDEO dicendum, quod cum per jurisdictionem aliquis constituatur in gradu superioritatis respectu ejus, in quem habet jurisdictionem, quia iudex est ejus, ideo nullus habet in seipsum, vel in superiorem, vel aequalem jurisdictionem; et per consequens nullus potest seipsum excommunicare, vel superiorem, aut aequalem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Apostolus loquitur sub hypothesi, idest si poneretur angelus peccare; sic enim non esset Apostolo superior, sed inferior: nec est inconveniens, quod in conditionalibus, quarum antecedentia impossibilia sunt, et consequentia impossibilia sint.

AD SECUNDUM dicendum, quod in tali casu nullus excommunicatur, quia par in parem non habet imperium.

AD TERTIUM dicendum, quod absolutio, et ligatio in foro confessionis est quoad Deum tantum, apud quem aliquis alio superior redditur inferior per peccatum: sed excommunicatio est in iudicio exteriori, in quo aliquis non amittit superioritatem ex hoc ipso quod peccat; unde non est similis ratio de utroque foro. Et tamen etiam in foro confessionis aliquis non potest seipsum absolvere, nec superiorem, aut aequalem de mortali, nisi ex commissione sibi facta: de venialibus autem potest, quia venialia ex quibuslibet sacramentis gratiam conferentibus remittuntur; unde remissio venialium sequitur potestatem ordinis.

ARTICULUS V.

89

UTRUM FERRI POSSIT IN ALIQUAM UNIVERSITATEM
SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod in aliquam universitatem sententia excommunicationis ferri possit: contingit enim, quod aliqua universitas sibi in malitia colligatur: sed pro malitia, in qua aliquis contumax extiterit, debet excommunicatio ferri; ergo potest in aliquam universitatem ferri excommunicatio.

2. PRAETEREA. Illud quod est gravissimum in excommunicatione, est separatio a sacramentis Ecclesiae: sed aliquando tota civitas interdicitur a divinis; ergo et excommunicari universitas aliqua potest.

SED CONTRA est Gloss. August. (*interl. sup. illud: Vis, imus, etc., et hab. ex August. epist. 75. et cap.: Si habes, 24. q. 3., et cap.: Romana, de Sent. excomm.*

in 6.) Matth. 13., quae dicit, quod « princeps, et multitudo non est excommunicanda ».

RESPONDEO dicendum, quod excommunicari non debet aliquis, nisi pro peccato mortali: peccatum autem in actu consistit; actus autem non est communitatis, sed singularium personarum ut frequenter; et ideo singuli de communitate excommunicari possunt, non autem ipsa communitas: et si quandoque etiam actus sit alicujus totius multitudinis, ut quando multi navem trahunt, quam nullus per se trahere posset, tamen non est probabile, quod aliqua communitas ita tota ad malum consentiat, quin aliqui sint dissentientes. Et quia *non est Dei, qui judicat omnem terram, ut condemnet justum cum impio*, ut dicitur Genes. 18., ideo Ecclesia, quae Dei iudicium imitari debet, satis provide statuit, ut communitas non excommunicetur, ne cum loliiis, et zizaniis simul eradicetur et triticum.

AD PRIMUM ergo patet solutio ex dictis, nempe quod credibile non est, communitatem totam in malitia colligari.

AD SECUNDUM dicendum, quod suspensio non tanta poena est, quanta excommunicatio, quia suspensi non fraudantur Ecclesiae suffragiis, sicut excommunicati: unde etiam aliquis sine peccato proprio suspenditur, sicut et totum regnum ponitur sub interdicto pro peccato regis; et ideo non est simile de excommunicatione, et suspensione.

ARTICULUS VI.

90

UTRUM ILLE QUI SEMEL EST EXCOMMUNICATUS,
EXCOMMUNICARI POSSIT ULTERIUS.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod ille qui semel est excommunicatus, ulterius excommunicari non possit: nam 1. Cor. 5. dicit Apost.: *Quid enim mihi de his, qui foris sunt, judicare?* Sed excommunicati jam sunt extra Ecclesiam; ergo super eos Ecclesia iudicium non habet, ut possit eos iterum excommunicare.

2. PRAETEREA. Excommunicatio est separatio quaedam a divinis, et a communione fidelium: sed postquam est aliquis privatus aliquo, non potest iterum illo privari; ergo unus excommunicatus non potest iterum excommunicari.

SED CONTRA. Excommunicatio quaedam poena est, et medicinale remedium: sed poenae omnes, et medicinae iterantur, cum causa exigit; ergo et excommunicatio iterari potest.

RESPONDEO dicendum, quod ille, qui excommunicatus est una excommunicatione, potest iterum excommunicari, vel per ejusdem excommunicationis iterationem ad majorem sui confusionem, ut sic a peccato resiliat, vel propter alias causas; et tunc tot sunt principales excommunicationes, quod causae, pro quibus aliquis excommunicatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Apostolus loquitur de paganis, et aliis infidelibus, qui non habent characterem, per quem annumerati sint populo Dei: sed quia character baptismalis, quo quis populo Dei annumeratur, est indelebilis, ideo semper remanet baptizatus aliquo modo de Ecclesia; et sic Ecclesia semper de ipso judicare potest.

AD SECUNDUM dicendum, quod privatio, quamvis non recipiat *magis*, et *minus* secundum se, recipit tamen *magis*, et *minus* secundum causam suam; et secundum hoc excommunicatio potest iterari; et magis est elongatus a suffragiis Ecclesiae, qui pluries est excommunicatus, quam qui semel tantum.

QUAESTIO XXIII.

DE PARTICIPATIONE CUM EXCOMMUNICATIS,
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de participatione cum excommunicatis.

Circa quod quaeruntur tria.

Primo. Utrum liceat excommunicato participare in pure corporalibus.

Secundo. Utrum participans excommunicato sit excommunicatus.

Tertio. Utrum participare excommunicato in casibus non concessis semper sit peccatum mortale.

ARTICULUS I.

91

UTRUM EXCOMMUNICATO LICEAT COMMUNICARE
IN PURE CORPORALIBUS.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod liceat excommunicato communicare in pure corporalibus: excommunicatio enim est actus clavium: sed potestas clavium se extendit ad spiritualia tantum; ergo per excommunicationem non prohibetur, quin unus alii in corporalibus communicare possit.

2. PRAETEREA. « Quod est institutum pro charitate, contra charitatem non militat » (*vide q. 11. art. 1. arg. 1.*): sed ex praecepto charitatis tenemur inimicis subvenire, quod sine aliqua communicatione fieri non potest; ergo licet alicui excommunicato in corporalibus communicare.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Cor. 5.: *Cum ejusmodi nec cibum sumere.*

RESPONDEO dicendum, quod duplex est excommunicatio: una est minor, quae separat tantum a participatione sacramentorum, sed non a communione fidelium; et ideo tali excommunicato licet communicare, sed non licet ei sacramenta conferre: alia est major excommunicatio, et haec separat hominem a sacramentis Ecclesiae, et a communione fidelium; et ideo tali excommunicatione excommunicato communicare non licet. Sed quia Ecclesia excommunicationem ad medelam, et non ad interitum inducit, ideo excipiuntur ab hac generalitate quaedam, in quibus communicare licet, scilicet in his quae pertinent ad salutem, quia de talibus homo licite potest cum excommunicato loqui: potest etiam et alia verba interserere, ut facilius salutis verba ex familiaritate recipiantur. Excipiuntur etiam quaedam personae, ad quas specialiter pertinet provisio excommunicati, scilicet uxor, filius, servus, rusticus, et serviens: sed hoc intelligendum est de filiis non emancipatis; alias tenerentur vitare patrem. De aliis autem intelligitur, quod licet excommunicato communicare, si ante excommunicationem se ei subdiderant, non autem si post. Quidam autem intelligunt e converso, scilicet quod superiores possunt licite communicare inferioribus; alii vero contrarium dicunt: sed ad minus in his communicare eis debent, in quibus sunt eis obligati, quia sicut inferiores obligantur ad obsequium superiorum, ita superiores ad providentiam infe-

ARTICULUS I.

81

UTRUM COMPETENS SIT HAEC DEFINITIO EXCOMMUNICATIONIS:
EXCOMMUNICATIO EST SEPARATIO A COMMUNIONE ECCLESIAE, ETC.

(S. Thm. 4. Dist. 18. q. 2. art. 1. q. 1. et seq.).

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod incompetens sit haec definitio excommunicationis a quibusdam posita: « Excommunicatio est separatio a communione Ecclesiae quoad fructum, et suffragia generalia »; suffragia enim Ecclesiae valent eis, pro quibus fiunt: sed Ecclesia orat pro eis, qui extra Ecclesiam sunt, sicut pro haereticis, et paganis; ergo etiam pro excommunicatis, qui extra Ecclesiam sunt, et sic eis suffragia Ecclesiae valent.

2. PRAETEREA. Nullus amittit suffragia Ecclesiae nisi per culpam: sed excommunicatio non est culpa, sed poena; ergo per excommunicationem non separatur aliquis a suffragiis Ecclesiae communibus.

3. PRAETEREA. Fructus Ecclesiae non videtur esse aliud, quam suffragia; non enim potest intelligi de fructu bonorum temporalium, quia haec excommunicatis non auferuntur; ergo inconvenienter utrumque ponitur.

4. PRAETEREA. Excommunicatio minor quaedam excommunicatio est: sed per eam homo non perdit suffragia Ecclesiae; ergo definitio non est conveniens.

RESPONDEO dicendum, quod ille qui per baptismum in Ecclesia ponitur, ad duo adscribitur, scilicet ad *coetum fidelium*, et ad *participationem sacramentorum*: et hoc *secundum* praesupponit *primum*, quia in sacramentis participandis etiam fideles communicant: et ideo aliquis potest extra Ecclesiam fieri per excommunicationem *dupliciter*: *uno modo* ita quod separetur tantum a participatione sacramentorum; et haec est excommunicatio minor: *alio modo* ita quod excludatur ab utroque; et sic est excommunicatio major, quae hic definitur. Non autem potest esse *tertium*, scilicet quod excludatur a communione fidelium, et non a participatione sacramentorum; ratione jam dicta, quia scilicet fideles in sacramentis communicant. Sed communicatio fidelium est *duplex*: *quaedam* in spiritualibus, sicut sunt mutuae orationes, et conventus ad sacra percipienda: *quaedam* in corporalibus actibus legitimis: quae quidem communicationes his versibus continentur:

*Si pro delictis anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communicio, mensa negatur.*

Os, scilicet ne osculum detur; *orare*, ne cum excommunicatis oremus; *vale*, ne salutentur; *communicio*, ne scilicet in sacramentis cum ipsis aliquis communicet; *mensa negatur*, ne aliquis cum eis in mensa comedat. Praemissa ergo definitio importat separationem a sacramentis, in hoc quod dicit, « quoad fructum »; et a communione fidelium quantum ad spiritualia, in hoc quod dicit, « et suffragia Ecclesiae communia ». Alia autem definitio invenitur, quae datur secundum separationem ab utrisque actibus, quae talis est: « Excommunicatio est a qualibet licita communione fidelium separatio ».

AD PRIMUM ergo dicendum, quod pro infidelibus oratur, sed ipsi orationis fructum non percipiunt, nisi ad fidem convertantur: similiter et pro excommunicatis orari potest, quamvis non inter orationes, quae pro membris Ec-

clesiae fiunt; et tamen fructum non percipiunt, quamdiu in excommunicatione manent; sed oratur, ut detur eis spiritus poenitentiae, ut ab excommunicatione solvantur.

AD SECUNDUM dicendum, quod suffragia alicujus valent alicui, secundum quod ei continentur: potest autem actio unius alteri continuari *dupliciter*: *uno modo* ex vi charitatis, quae omnes fideles connectit, ut sint unum in Deo, sicut dicitur in Psal. 118.: *Particeps ego sum*, etc.; et hanc continuationem excommunicatio non intercipit, quia juste quis excommunicari non potest nisi pro culpa mortali, per quam quis a charitate jam divisus est, etiamsi non excommunicetur: injusta autem excommunicatio charitatem alicui auferre non potest, cum sit de maximis bonis, quae non possunt alicui invito auferri. *Alio modo* per intentionem suffragia facientis, quae in aliquem fertur, pro quo fiunt; et hanc continuationem excommunicatio intercipit, quia Ecclesia per excommunicationis sententiam separat excommunicatos ad universitatem fidelium, pro quibus suffragia facit, unde suffragia Ecclesiae eis non prosunt, quae pro tota Ecclesia fiunt; nec ex persona Ecclesiae oratio pro eis inter membra Ecclesiae fieri potest; quamvis aliqua persona privata possit ad eorum conversionem aliquod suffragium per intentionem dirigere.

AD TERTIUM dicendum, quod fructus spiritualis Ecclesiae non solum est ex suffragiis, sed etiam ex perceptione sacramentorum, et ex convictu fidelium.

AD QUARTUM dicendum, quod minor excommunicatio non habet perfectam rationem excommunicationis, sed aliquid ipsius participat: et ideo non oportet, quod totaliter ei excommunicationis definitio conveniat, sed solum quoad aliquid.

ARTICULUS II.

82

UTRUM ECCLESIA DEBEAT ALIQUEM EXCOMMUNICARE.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod Ecclesia nullum debeat excommunicare, quia excommunicatio maledictio quaedam est: sed Rom. 12. prohibemur maledicere; ergo Ecclesia excommunicare non debet.

2. PRAETEREA. Ecclesia militans debet imitari triumphantem, sed, ut in Epist. Judae legitur, *cum Michaël Archangelus cum diabulo altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiae, sed dixit: Imperet tibi Dominus*; ergo nec Ecclesia militans debet alicui iudicium maledictionis, vel excommunicationis inferre.

3. PRAETEREA. Nullus est in manu hostis tradendus, nisi omnino desperatus: sed per excommunicationem traditur aliquis in manu Satanae, ut patet 1. Corinth. 5.: cum ergo de nemine sit desperandum in ista vita, Ecclesia nullum debet excommunicare.

SED CONTRA est, quod Apostolus 1. Corinth. 5. mandat quemdam excommunicari, sive tradi Satanae.

Praeterea. Matth. 18. dicitur de illo, qui Ecclesiam audire contemnit: *Sit tibi sicut ethnicus, et publicanus*: sed ethnici sunt extra Ecclesiam; ergo et illi, qui Ecclesiam audire contemnunt, per excommunicationem extra Ecclesiam sunt ponendi.

RESPONDEO dicendum, quod iudicium Ecclesiae conforme debet esse iudicio Dei: Deus autem peccatores multipliciter punit: *uno modo* flagellis casti-

gando, ut ad bonum eos trahat; *alio modo* hominem sibi relinquendo, ut, auxiliis subtractis, quibus a malo praepediebatur, suam infirmitatem cognoscat, et humilis ad Deum redeat, a quo superbus discesserat. Et quantum ad utrumque Ecclesia in excommunicationis sententia divinum iudicium imitatur; in quantum enim aliquem a communione fidelium separat, ut erubescat, imitatur divinum iudicium, quo per flagella castigat; in quantum autem a suffragiis, et aliis spiritualibus separat, imitatur divinum iudicium, quo hominem sibi relinquit, ut per umilitatem seipsum cognoscens ad Deum redeat.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod maledictio potest esse *dupliciter*: uno modo ita quod in malo, quod irrogat, vel dicit, per intentionem sistat; et sic maledictio omnibus modis est prohibita; *alio modo* ita quod malum, quod quis maledicendo imprecatur, ad bonum illius ordinet, qui maledicitur; et sic maledictio quandoque est licita, et salutifera; sicut etiam medicus aliquod nocuum infert infirmo, ut sectionem, per quam ab infirmitate liberetur.

AD SECUNDUM dicendum, quod diabolus incorrigibilis est; et ideo non est susceptibilis alicujus boni per excommunicationis poenam.

AD TERTIUM dicendum, quod ex hoc ipso quod aliquis suffragiis Ecclesiae privatur, triplex incommodum incurrit, per tria quae quis ex suffragiis Ecclesiae consequitur. Valent enim ad augmentum gratiae eis qui eam habent, vel ad merendum eis qui non habent; et quantum ad hoc Magister Sententiarum dicit (4. Dist. 18.), quod « gratia Dei per excommunicationem subtrahitur »: valent etiam ad custodiam virtutis; et quantum ad hoc dicit, quod « protectio subtrahitur », non quod omnino a Dei providentia excludatur excommunicatus, sed ab illa protectione, qua filios Ecclesiae specialiori modo custodit: valent etiam ad defensionem ab hoste; et quantum ad hoc dicit, quod « diabolo major potestas saeviendi in ipsum datur, et spiritualiter, et corporaliter ». Unde in primitiva Ecclesia, quando oportebat per signa homines ad fidem invitare, sicut Spiritus Sancti donum visibili signo manifestabatur, ita et excommunicatio corporali vexatione a diabolo innotescebat; nec est inconveniens, si ille qui non est desperatus, hosti detur, quia non datur quasi damnandus, sed quasi corrigendus, cum in potestate Ecclesiae sit ex ejus manu ipsum, cum voluerit, eripere.

ARTICULUS III.

83

UTRUM ALIQUIS PRO ALIQUO TEMPORALI DAMNO DEBEAT EXCOMMUNICARI.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod nullus pro aliquo temporali damno debeat excommunicari, quia poena non debet excedere culpam: sed poena excommunicationis est privatio alicujus boni spiritualis, quod omnibus bonis temporalibus praeminet; ergo pro temporalibus nullus est excommunicandus.

2. PRAETEREA. Nulli malum pro malo reddere debemus, secundum Apostoli praeceptum (Rom. 12.): sed hoc esset malum pro malo reddere, si pro tali damno quis excommunicaretur; ergo nullo modo hoc debet fieri.

SED CONTRA est, quod Petrus Ananiam, et Saphiram pro defraudatione pretii agri sententia mortis damnavit (Act. 5.); ergo et Ecclesiae licet pro temporalibus damnis excommunicare.

RESPONDEO dicendum, quod per excommunicationem iudex ecclesiasticus excommunicatos excludit a regno quodammodo: unde cum non debeat a regno excludere nisi indignos, ut ex definitione clavis patuit (q. 17. art. 2.), nec aliquis reddatur indignus, nisi per peccatum mortale charitatem amiserit, quae est via ducens ad regnum, ideo nullus excommunicari debet nisi pro peccato mortali. Et quia in damnificando aliquem corporaliter, vel in rebus temporalibus aliquis mortaliter peccat, et contra charitatem facit, ideo pro damno temporali illato Ecclesia aliquem excommunicare potest. Sed quia excommunicatio est gravissima poenarum, poenae autem medicinae sunt, secundum Philosoph. in 2. Ethic. (cap. 3. a princ.), sapientis autem medici est a levioribus incipere medicinis, et minus periculosis; ideo excommunicatio infligi non debet etiam pro peccato mortali, nisi contumax fuerit, vel non veniendo ad iudicium, vel ante terminationem iudicii sine licentia recedendo, vel determinationi non parendo: tunc enim, postquam monitus fuerit, si obedire contempserit, contumax reputatur; et excommunicari debet a iudice jam non habente quid contra ipsum faciat amplius.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod culpae quantitas non mensuratur ex nocuumto, quod quis facit, sed ex voluntate, qua quis facit, contra charitatem agens; et ideo quamvis poena excommunicationis excedat nocuumtum, non tamen excedit quantitatem culpae.

AD SECUNDUM dicendum, quod cum aliquis per poenam aliquam corrigatur, non redditur ei malum, sed bonum, quia poenae medicinae sunt, ut dictum est (in corp. art.).

ARTICULUS IV.

84

UTRUM EXCOMMUNICATIO INJUSTE LATA ALIQUEM EFFECTUM HABEAT.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod excommunicatio injuste lata nullo modo effectum habeat, quia per excommunicationem protectio, et gratia Dei subtrahitur, quae non potest injuste subtrahi; ergo excommunicatio injuste lata non habet effectum.

2. PRAETEREA. Hieronymus dicit (sup. illud Matth. 16.: Tibi dabo claves), quod « est de supercilio Pharisaeorum aestimare esse ligatum, vel solutum, qui ligatur, vel solvitur injuste »: sed eorum supercilium erat superbum, et erroneum; ergo excommunicatio injusta nullum habet effectum.

SED CONTRA. Secundum Gregor. (hom. 26. in Evang. cir. med.), « sententia pastoris, sive justa, sive injusta, timenda est »; non autem esset timenda, nisi aliquid noceret, etiam injusta; ergo, etc.

RESPONDEO dicendum, quod excommunicatio potest dici injusta *dupliciter*: uno modo ex parte excommunicantis, sicut cum ex odio, vel ex ira aliquis excommunicat; et tunc excommunicatio nihilominus habet effectum suum, quamvis ille qui excommunicat peccet, quia iste juste patitur, quamvis ille injuste faciat: *alio modo* ex parte ipsius excommunicationis, vel quia causa excommunicationis est indebita, vel quia fertur sententia, juris ordine praetermisso; et tunc si sit talis error ex parte sententiae, qui sententiam nullam esse faciat, non habet effectum, quia non est excommunicatio: si autem talis error non annullat sententiam, habet effectum suum; et debet excommunicatus humiliter obedire (et erit ei ad meritum), et vel absolutio-

nem petere ab excommunicante, vel ad superiorem judicem recurrere: si autem contemneret, eo ipso mortaliter peccaret. Contingit autem quandoque, quod sit debita causa ex parte excommunicantis, quae non est debita ex parte excommunicati, sicut cum aliquis pro falso crimine in iudicio probato excommunicatur; et tunc si humiliter sustinet, humilitatis meritum recompensat excommunicationis damnum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quamvis homo gratiam Dei injuste amittere non possit, potest tamen amittere illa injuste, quae ex parte nostra sunt, quae ad gratiam Dei disponunt, sicut patet si subtrahatur alicui doctrinae verbum, quod ei debetur; et hoc modo excommunicatio gratiam Dei subtrahere dicitur, ut ex praedictis patet (*art. 2. huj. q. ad 3.*).

AD SECUNDUM dicendum, quod Hieronym. loquitur quantum ad culpam, et non quantum ad poenas, quae possunt etiam injuste infligi a rectoribus Ecclesiarum.

QUAESTIO XXII.

DE HIS QUI POSSUNT EXCOMMUNICARE, ET EXCOMMUNICARI, IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de his qui possunt excommunicare, et excommunicari.

Circa quod quaeruntur sex.

Primo. Utrum quilibet sacerdos possit excommunicare.

Secundo. Utrum non sacerdos excommunicare possit.

Tertio. Utrum excommunicatus, vel suspensus possit alium excommunicare.

Quarto. Utrum aliquis seipsum, vel aequalem, vel superiorem possit excommunicare.

Quinto. Utrum aliqua universitas excommunicari possit.

Sexto. Utrum semel excommunicatus excommunicari possit ulterius.

ARTICULUS I.

85

UTRUM QUILIBET SACERDOS POSSIT EXCOMMUNICARE.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod quilibet sacerdos possit excommunicare: excommunicatio enim est actus clavium: sed quilibet sacerdos habet claves; ergo quilibet sacerdos potest excommunicare.

2. PRAETEREA. Majus est absolvere, et ligare in foro poenitentiae, quam in foro iudicii: sed quilibet sacerdos potest sibi subditos in foro poenitentiali absolvere, et ligare; ergo etiam potest sibi subditos quilibet sacerdos excommunicare.

SED CONTRA. Ea, in quibus imminet periculum, sunt majoribus reservanda: sed poena excommunicationis est valde periculosa, nisi cum moderamine fiat; ergo non debet cuilibet sacerdoti committi.

RESPONDEO dicendum, quod in foro conscientiae causa agitur inter hominem, et Deum; in foro autem exterioris iudicii causa agitur hominis ad hominem: et ideo absolutio vel ligatio, quae unum hominem obligat quoad Deum tantum, pertinet ad forum poenitentiae; sed illa quae hominem obligat in comparatione ad alios homines, ad forum publicum exterioris iudicii pertinet; et quia homo per excommunicationem a communione fidelium separatur, ideo excommunicatio ad forum exterius pertinet; et ideo illi soli possunt excommunicare, qui habent jurisdictionem in foro iudiciali. Et propter hoc soli episcopi propria auctoritate, et majores praelati secundum communiorem opinionem possunt excommunicare; sed presbyteri parochiales non nisi ex commissione eis facta, vel in certis casibus; sicut in furto, et rapina, et hujusmodi, in quibus est eis a jure concessum, quod excommunicare possint. Alii autem dixerunt, quod etiam sacerdotes parochiales possunt excommunicare; sed praedicta opinio est rationabilior.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod excommunicatio non est actus clavium directe, sed magis respectu exterioris iudicii: sed sententia excommunicationis, quamvis in exteriori iudicio promulgetur, quia tamen aliquo modo pertinet ad aditum regni, secundum quod Ecclesia militans est via ad triumphantem, ideo etiam talis iudicatio, per quam homo excommunicare potest, clavium potest dici. Et secundum hoc a quibusdam distinguitur, quod est *clavis ordinis*, quam omnes sacerdotes habent, et *clavis jurisdictionis* in foro iudiciali, quam habent soli iudices exterioris fori: utramque tamen Deus Petro contulit, Math. 16., et ab ipso in alios descendit, qui utramvis habent.

AD SECUNDUM dicendum, quod sacerdotes parochiales habent quidem jurisdictionem in subditos suos quantum ad forum conscientiae, sed non quantum ad forum iudiciale, quia non possunt conveniri coram eis in causis contentiosis; et ideo excommunicare non possunt, sed absolvere possunt in foro poenitentiali. Et quamvis forum poenitentialis sit dignius, tamen in foro iudiciali major solemnitas requiritur, quia in eo oportet quod non solum Deo, sed etiam homini satisfiat.

ARTICULUS II.

86

UTRUM NON SACERDOTES EXCOMMUNICARE POSSINT.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod non sacerdotes excommunicare non possint, quia excommunicatio est actus clavium, ut in 4. Sententiarum (*Dist. 18.*) dicitur: sed non sacerdotes non habent claves; ergo excommunicare non possunt.

2. PRAETEREA. Plus requiritur ad excommunicationem, quam ad absolutionem in foro poenitentiae: sed non sacerdos in foro poenitentiae absolvere non potest; ergo nec excommunicationem inferre.

SED CONTRA est, quod archidiaconi, legati, et electi excommunicant, qui quandoque non sunt sacerdotes; ergo non solum sacerdotes excommunicare possunt.

RESPONDEO dicendum, quod sacramenta, in quibus gratia confertur, dispensare ad solos sacerdotes pertinet; et ideo ipsi soli possunt absolvere, et ligare in foro poenitentiali: sed excommunicatio non directe respicit gratiam, sed ex consequenti, in quantum homo suffragiis Ecclesiae privatur, quae ad gratiam disponunt, vel in gratia conservant; et ideo etiam non sacerdotes,